

САМООЦІНКА ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Шопша Микола Миколайович

Кандидат наук з державного управління, доцент
Кафедра психології МАУП

Ковальчук Наталія Василівна

доцент
Київського національного університету культури та мистецтв

Ярмоленко Максим Анатолійович

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент
Національний університет фізичного виховання та спорту України

Анотація. У статті розглянуто чинники вплив батьківського виховання на розвиток самооцінки дитини. Емпірично визначено особливості самооцінки дітей та стилів батьківського виховання.

Ключові слова: самооцінка дитини, стилі батьківського виховання.

Вступ. Для психологів і педагогів очевидним є той факт, що самооцінка дітей, ставлення їх до себе та сприйняття себе визначають його поведінку та успішність. Сучасні дослідження підтверджують, що відсутність інтересу до навчання, низька мотивація та погана поведінка часто спричинені негативною самооцінкою та низькою самооцінкою.

Відчуття дитини, що вона бажана, захищена і очікувана - фундамент розвитку повноцінної особистості. Материнська ласка, тепло, спільна діяльність, постійне спілкування з дитиною, яка росте і розвивається, забезпечують нормальне входження дитини у соціум.

Окрім любові, дитині треба отримувати певні реакції дорослих на позитивну та негативну поведінку. Негативне оцінювання вчинків дитини дорослими формує негативну самооцінку та знищує прагнення до відвертих стосунків з дорослими та однолітками. Систематичне негативне оцінювання поведінки дитини є для неї тяжкою психотравмуючою ситуацією. Атмосфера емоційного дискомфорту й напруження виснажує дитячу психіку, провокує розвиток психосоматичних захворювань.

Більшість дослідників підтверджують те, що тип взаємостосунків, що складається між дитиною і батьками або дорослими є вирішальним чинником для розвитку її самооцінки. Вони підтверджують свою думку наступними доказами: основи уявлення про себе закладаються у ранньому віці, коли самими значущими людьми для дитини є дорослі, в основному батьки, взаємодіючи з якими дитина отримує зворотній зв'язок, який дозволяє їй виробити уявлення про саму себе і ставлення до себе. Схвалення рідних формує у дитини

позитивний образ самого себе, і навпаки постійне осудження, акцентування на невдачах сприяє появі негативної самооцінки.

Мета дослідження: виявити особливості впливу стилів батьківського виховання на самооцінку дитини молодшого шкільного віку та визначити шляхи роботи психолога з корекції стилю батьківського виховання та самооцінки дитини молодшого шкільного віку.

Матеріали та методи дослідження. Мета нашого дослідження зумовила необхідність використання комплексу методів емпіричного дослідження. Вивчення емоційного вигорання проводилося за допомогою методики Дембо-Рубінштейна.

Вибірку дослідження склала група учнів в кількості 52 чоловіки. Дослідження проводилося на базі школи № 136 м. Києва, було досліджено 3 молодші класи. Вік досліджуваних 8 років. 20 хлопчиків та 32 дівчинки, а також з батьками. Всі діти з повних сімей, без відхилень в розвитку.

Самооцінку ми досліджували за методикою Дембо-Рубінштейна. Мати адекватну самооцінку дуже важливо для кожної людини, інакше можуть виникнути проблеми у спілкуванні не тільки в сім'ї а й серед однокласників, в майбутній професійній діяльності, та ін. Тому слід своєчасно звертати увагу на самооцінку, щоб уникнути помилок у соціальній адаптації.

Дана методика заснована на безпосереднім оцінюванні (шкалюванні) школярами ряду особистих якостей, таких як здоров'я, здібності, характер і т.ін. Методика «Самооцінки і рівня домагань» Дембо-Рубінштейна допомагає визначити індивідуальну самооцінку і рівень домагань. Це відбувається за допомогою позначок випробуваного на шкальному рівні.

Одним із завдань констатувального етапу дослідження стало виявлення рівнів самооцінки дітей молодшого шкільного віку та батьківського ставлення до дітей. З цією метою ми застосували **методику «Самооцінки і рівня домагань» Дембо-Рубінштейна** для визначення індивідуальної самооцінки і рівня домагань. Результати розподілу наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Розподілу самооцінки та рівня домагань молодших школярів
за методикою Дембо-Рубінштейна

Типи Самооцінки та рівня домагань	Рівні			
	самооцінка		Рівень домагань	
	Кільк. дітей	%	Кільк. дітей	%
Завищена (ний)	10	20	10	20
Адекватна (ний)	26	50	24	45
Занижена (ний)	16	30	18	35

Так, розподіл самооцінки досліджуваних показав, що найбільше дітей з адекватною самооцінкою – 50%, що свідчить про реальність оцінювання себе самого. З заниженою самооцінкою виявлено 30%, що вказують на проблеми у встановленні особистісного благополуччя. Це може бути результатом прояву двох психологічних проблем: абсолютної невпевненості у власних силах та

можливостях і «захисної» невпевненості. Друге явище, може бути у нав'язуванні «недооцінки», щоб не напружуватися у рішеннях та уникнути відповідальності. Завищена самооцінка проявилася у 20% досліджуваних. Можна зробити висновок про певні проблеми із формуванням особистісних якостей, що свідчить про неможливість оцінити дитиною свою учбову діяльність (її результати), спілкування, також це може вказувати та те, що дитина нечутлива до чужих думок, порад і оцінок інших людей.

Результати які ми виявили при оцінці рівня домагань свідчать про наступне.

У 20 % - завищений рівень домагань, що вказує на нереалістичні відношення до власних можливостей із відсутністю до самокритики.

У 35% - занижений рівень домагань, що свідчить про неможливість нормального розвитку, так як відсутні прагнення досягати власних цілей при завідомо програшному варіанті.

У 45% - адекватний рівень домагань, що виявляється у оцінюванні власних можливостей реалістично, тобто адекватно сама себе оцінює.

Як бачимо із досліджень виявилася нестандартна ситуація у 5% коли рівень домагань виявився нижчим ніж самооцінка.

У таблиці 2. наведені узагальнюючі результати самооцінки молодших школярів.

Таблиця 2

Середні результати по самооцінці молодших школярів

Типи самооцінки	Середні результати	
	Кількість дітей	%
Адекватна	27	51
Занижена	16	30
Завищена	9	19

Аналіз проведених результатів показав, що в групі респондентів 30% із заниженою самооцінкою, яким притаманна пасивність, недовірливість, підвищена вразливість, невпевненість. Це могло негативно вплинути на майбутнє їх навчання в школі, тому необхідно було провести систему заходів, щодо формування у цих дітей адекватної самооцінки.

51% з адекватною самооцінкою. Дітям цієї групи притаманна активність, кмітливість, бадьорість, почуття гумору, товарищів.

З завищеним рівнем самооцінки 19% дітей. Це діти, у яких розвинена самозакоханість, ілюзія впевненості, зазнайства, ці діти в усьому намагаються бути кращими за всіх.

Висновки.

Сім'я є своєрідним мікрокосмом, що відіграє дуже важливу роль у вихованні особистості. Довіра і страх, впевненість і боязливість, спокій і тривога, сердечність і теплота у спілкуванні на противагу відчуженості й холодності –

всього цього дитина навчається у сім'ї. Батьківське ставлення - це цілісна система різноманітних почуттів до дитини, поведінкових стереотипів, що практикуються в поводженні з нею, особливостей сприйняття та розуміння характеру дитини, її вчинків. Стиль батьківсько-дитячих стосунків виступає важливим компонентом результативності виховної діяльності батьків. Виділяють наступні критерії аналізу дитячо-батьківського ставлення: ступінь емоційної близькості, теплоти батьків до дитини (любов, прийняття, тепло або емоційне відторгнення, холодність) і ступінь контролю за її поведінкою (високий - із найбільшою кількістю обмежень, заборон; низький - із мінімальними заборонами). Проаналізувавши класифікації за наступними критеріями - ступінь контролю та емоційної близькості, міжособистісна дистантність, особливості відношення та прийняття дитини батьками, вважаємо, що їх можна умовно поділити на групи: партнерський, дитиноцентричний, жорсткий, нейтрально-заперечуючий стилі.

При утворенні певного типу батьківського ставлення детермінують такі чинники, як: риси та якості особистості батьків; фізичні, психологічні та статеві особливості дитини; особливості подружніх взаємин; соціокультурні фактори; сімейні традиції; етіологічний фактор. Це дозволяє характеризувати батьківське ставлення як складне психологічне утворення, яке підпадає під вплив багатьох змінних, котрі необхідно враховувати в процесі складання психокорекційних програм. Основною передумовою формування в дитини високої самооцінки є дисциплінуюча основа у сімейному вихованні. Два інших надзвичайно важливих фактори - це установка матері на внутрішнє прийняття дитини і рівень її власної самооцінки.

Ми провели тестування дітей за методиками дослідження самооцінки та провели обробку отриманих результатів. Аналіз проведених результатів показав, що в групі респондентів 30 % із заниженою самооцінкою, 51 % з адекватною самооцінкою, 19 % із завищеною самооцінкою. В середньому по вибірці спостерігається виражене позитивне відношення до дитини. Дорослий у даному випадку приймає дитину такою, якою вона є, поважає і визнає її індивідуальність, схвалює її інтереси, підтримує плани, проводить з нею досить чимало часу і не шкодує про це. Батьки виявляють цікавість до того, що цікавить дитину, високо оцінює здатності дитини, заохочує самостійність і ініціативу дитини, намагається бути з нею на рівних. Отримані кореляційні зв'язки показали, що батьківські стилі виховання дитини обумовлюють формування самооцінки молодшого школяра, як в нашому випадку конструктивний стиль виховання з помірними вимогами до дитини та нежорстким ступенем контролю та розумними вимогами обумовлює позитивне ставлення дітей до батьків та адекватну і високу самооцінку, що спостерігається по вибірці.

Література

1. Бойко В. В. Синдром емоційного вигорання в професійному спілкуванні. - СПб., Добродійко, 1999 .

2. Бойко В. В. Синдром «эмоционального выгорания» в профессиональном общении. – СПб., 1999. – 216 с.
3. Бойко В.В. Энергия эмоций в общении / Бойко В.В.; [2-е изд., доп. и перераб.]. – СПб.:Пресса, 2004. – 474 с.
4. Водопьянова Н. Е. Синдром профессионального выгорания в управленческой деятельности / Н. Е. Водопьянова, А. Б. Серебрякова, Е. С. Старченкава // Вестник СПбГУ. – Сер. 6. – Вып. 2. - № 13. – 2008. – С. 83-91.
5. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии. М., 1973. – 437 с.